

Komandna odgovornost kao oblik krivične odgovornosti

Milan Romanić

advokat, Banjaluka, Bosna i Hercegovina, romanic.m@teol.net

Rezime: Iako je "savremena komandna odgovorno" nastala nakon presude japanskom generalu Jamašiti 1945. godine, koju presudu su donijeli američki generali, a ne sudije, ova odgovornost se kroz nirnberški proces, procese pred međunarodnim sudom u Tokiju, a naročito pred Haškim tribunalom (član 7. stav 3. Statuta Haškog tribunala), a u BiH pred Sudom BiH (član 180. st. 1. i 2 KZBiH) izdefinisala kao odgovornost nadređenog za radnje potčinjenog i odgovornost za djela potčinjenog koja su rezultat propusta da se nadzire potčinjeni. Koliko god pravni eksperti zastupali i opravdavali postojanje ovog instituta, komandna odgovornost neodoljivo podsjeća na objektivnu odgovornost, a u krivičnom pravu, poznato je, objektivna odgovornost ne postoji.

Ključne riječi: komandna odgovornost, međunarodno običajno pravo, objektivna odgovornost

Datum prijema rada: 25. februar 2015.

Datum odobrenja rada: 2. mart 2015.

UVOD

Ovaj rad je dio završne riječi advokata Milana Romanića, branioca optuženog pukovnika Jovana Ostojića, koji je kao komandant 6. lake pješadijske krupske brigade VRS, bio optužen pred Sudom BiH za krivično djelo „zločin protiv Čovječnosti“ iz čl. 172 KZ BiH, a u vezi sa čl. 181. i 182. istog Zakona.

Konačan epilog ovog sudskog postupka je oslobađajuća presuda za optuženog Ostojića. Presuda broj X-KR-06/213, od 5. 11. 2010. godine.

Nastanak komandne odgovornosti

Prvi pomen odgovornosti koja ima sličnosti s komandnom odgovornošću potiče iz 1474. godine, kada je izvjesni Peter Fon Hagenbah po naredjenju nadvojvode austrijskog izveden pred lice pravde za silovanja, ubistva i druga djela protiv zakona boga i zakona ljudi počinjenih za vrijeme njegove uprave nad Gornjom Rajnom. Sudio mu je tribunal sastavljen od 28 sudija.

Drugi, slijedeći slučaj suđenja za propuste komandanta desio se u slučaju japanskog generala Yamashite (Jamašite). Taj slučaj se vodi kao prvi slučaj nastanka komandne odgovornosti kao posebnog oblika odgovornosti za radnje drugog, i to kada nije bilo znanja o radnji drugog na strani komandanta. Isti general je optužen zbog činjenice da je samo u Manili između 9. oktobra 1944. i 2. septembra 1945. godine, navodno ubijeno oko 8.000 Filipinaca – civila. Mjesec dana nakon zauzimanja Filipina general Jamašita je optužen za protivpravno zenemarivanje vojske, dozvolja-

vajući im da počine zločine i druga teška djela protiv Amerikanaca i njihovih saveznika Filipinaca. Sudila mu je Vojna komisija Glavnog štaba kopnene vojske SAD, i 1.10.1945. godine Komisija sastavljena od 5 generala, a među njima nije bilo pravnika po obrazovanju, je donijela osuđujuću odluku i kaznila je generala Jamašitu vješanjem. Komisija je našla komandanta odgovornim za kriminalne akte njegovih potčinjenih kada su ti kriminalni akti sveprisutnih i kada nema stvarnih pokušaja da se otkriju i stave pod nadzor. Komisija dalje izlaže da su zločini bili toliko brojni i prisutni da oni mora da su bili ili svjesno dozvoljeni ili da su bili tajno naređeni od strane optuženih. Istu odluku je dva puta pregledao Staff Judge Advocate i oba puta je potvrdio odluku Komisije uz zaključak da je general Jamašita ili (1) znao za zločine ili je (2) imao način da sazna za njih. Ovo drugo je značajna sadržinska promjena stava po pitanju svijesti Jamašite. Prema nalazu Komisije on je ne samo imao svijest o zločinima već ih je i tajno naredio, a prema reviziji, Jamašita je ili imao svijest ili je mogao da ima svijest, jer su mu bila na raspolaganju službena sredstava koja je mogao da iskoristi da se obavijesti. Činjenica da se nije obavijestio je, prema reviziji, kažnjivo propuštanje dužnosti.

Branici generala Jamašite su podnijeli žalbu Vrhovnom sudu SAD, a 4. februara 1946. godine Vrhovni sud je odlučio glasanjem 6:2. Sud je odbio da raspravlja o tome da li je Jamašite kriv, već je samo odlučivao o tome da li je Komisija bila nadležna, da mu sudi i da li je on imao dužnost o ratnom pravu, da preduzme odgovarajuće mjere koje su

I u zadnjem desetljeću dvadesetog vijeka Savjet bezbjednosti, opet pod presudnim uticajem SAD (tadašnjeg ambasadora SAD u Savjetu bezbjednosti (Medlin Olbrajt) donosi Statut Haškog tribunala i u Statutu odredbe o komandnoj odgovornosti.

Kao takva komandna odgovornost, sve do većeg broja pravosnažnih presuda pred Haškim tribunalom, dakle, sve do 2005. I 2006. godine, nije bila niti je mogla biti dio međunarodnog običajnog prava, pa se ni suđenja pred Sudom BiH, po shvatanju odbrane Jovana Ostojića, ne mogu voditi za djela počinjena prema članu 180. stav 2. KZ BiH, odnosno član 4a) istog zakona je u suprotnosti s načelom legaliteta – zakonitosti i ne može se podvesti pod izuzetak člana 7. Stav 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.

Naime, odredba člana 4 a) KZ BiH, određuje koja je identična sa članom 7. stav 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima i članom 15. stav 2. Međunarodnog pakta o građanskim političkim pravima. Ista odredba glasi: „Članovi 3. i 4. ovog zakona ne sprečavaju suđenje ili kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u vrijeme kada je počinjeno predstavljalo krivično djelo u skladu s opštim principima međunarodnog prava. Tako Sud BiH izvodi ovlaštenje za ove opšte principe međunarodnog prava, ne samo iz inkriminacije zločin protiv čovječnosti, u skladu s običajnim međunarodnim pravom, nego i iz uvrštavanja principa međunarodnog prava u Rezoluciju broj 95. Generalne skupštine. Sud BiH se nadalje poziva na principe međunarodnog prava priznate u Statutu Nirnberškog suda, tako da ova dva principa glase: „svako lice koje počinji djelo koje predstavlja krivično djelo po međunarodnom pravu odgovorna je prema tome i podliježe kažnjavanju“ i „činjenica da domaći zakon ne predviđa kaznu za djelo koje je kažnjivo po međunarodnom pravu, ne oslobađa osobu koja je počinila to djelo odgovornosti prema međunarodnom pravu.

Na osnovu ovih principa, Sud BiH je u predmetu Boban Šimšić zaključio da se zbog toga krivično djelo zločin protiv čovječnosti može podvesti pod opšte principe međunarod-

nog prava iz člana 4. a) KZ BiH neovisno od toga da li bi oni bili mjerodavni prema običajnom međunarodnom pravu ili principima međunarodnog prava.

Iz svega gore navedenog, izvlačimo zaključak, da komandna odgovornost nije dio međunarodnog običajnog prava.

Na potvrdu ovog stava naišlo se u jednoj odluci sudskog vijeća MKSJ u slučaju Krajišnik kada je jedan sudija iz sudskog vijeća (sudija Bennouna) izdvojio mišljenje u kom mišljenju je gradio stav, da komandna odgovornost nije dio međunarodnog običajnog prava.

Međutim, pitanje je, da li Jovan Ostojić mogao te 1992. godine znati da je komandna odgovornost dio međunarodnog običajnog prava, jer doktrina komandne odgovornosti, kao oblik krivične odgovornosti ne spominje se u preuzetom Krivičnom zakonu SFRJ, koji je tada, 1992. godine bio na snazi u BiH.

ZAKLJUČAK

Komandna odgovornost –odgovornost za dijela drugoga je u stvari objektivna odgovornost, a savremeno krivično pravo ne poznaje objektivnu odgovornost.

Zbog te činjenice, kao i zbog činjenice da je savremena komanda odgovornost rezultat pobjede američke nad japanskom vojskom na pacifičkom ratištu i da je presudu generalu Jamašiti donijela dana 1. 10. 1945. godine Vojna komisija Glavnog štaba kopnene vojske SAD Komisija sastavljena od 5 generala, a među njima nije bilo pravnika po obrazovanju, govori u prilog tome da isti oblik odgovornosti treba ukinuti u predstojećim izmjenama BH krivičnog pravnog zakonodavstva.

LITERATURA

- Mettraux, G. (2010). *Pravo komandne odgovornosti*, Sarajevo: Fond za humanitarno pravo.
- Komentar KZ BiH. (2005). Sarajevo: Savjet Evrope i Evropska komisija.
- Branislav, R. (2003). *Komandna odgovornosti*, Novi Sad.

Command Responsibility as a Form of Criminal Responsibility

Milan Romanić

Abstract: While “the modern command responsibility” was born after the ruling against Japanese General Yamashita in 1945, which was issued by American generals, rather than Judges, this responsibility, through the Nuremberg process, the proceedings before the international Tribunal in Tokyo, and, in particular before the Hague Tribunal (Article 7, paragraph 3 of the Statute of the Hague Tribunal), and before the Court of Bosnia and Herzegovina in Bosnia and Herzegovina (Article 180, paragraphs 1 and 2 of the BiH Criminal Code), has defined itself as the responsibility of the superior for acts of the subordinate and the responsibility for subordinate’s acts resulting from the omission to control the subordinates. Whatever the extent to which legal experts advocate and justify the existence of this legal concept, the command responsibility is irresistibly reminiscent of objective responsibility, and the objective responsibility is known not to exist in the criminal law.

Key words: command responsibility, customary international law, objective liability